

Circulaire inspiratie in de praktijk 2023

De volgende 10 inspirerende circulaire projecten

Voor u ligt het tweede boekje met 10 nieuwe inspirerende circulaire projecten binnen de gemeente Leeuwarden. In maart 2021 lanceerden we het eerste boekje met circulaire projecten en we hebben daarna niet stil gezeten. Ons streven is om ieder jaar 10 projecten circulair in te kopen. Omdat we het als organisatie belangrijk vinden en we collega's, inwoners en bedrijven willen inspireren door te laten zien dat circulair inkopen kan.

Koop jij al circulair in?

Circulair inkopen is learning by doing. Met de inmiddels 20 projecten is de nodige kennis en ervaring opgedaan in het circulair inkopen en aanbesteden. En die kennis en ervaring delen we graag met jou. We hopen dat je met dit projectenboekje de nodige handvatten en enthousiasme krijgt om zelf circulair te gaan inkopen. Heb je daar hulp bij nodig of wil je sparren over hoe je dat aanpakt? Stel je vraag dan aan de betrokken projectleider of volg de ontwikkelingen op intranet via de groep 'Leeuwarden – Duurzaamheid'. Daar vind je bij Documenten ook het boekje met de eerste 10 circulaire projecten.

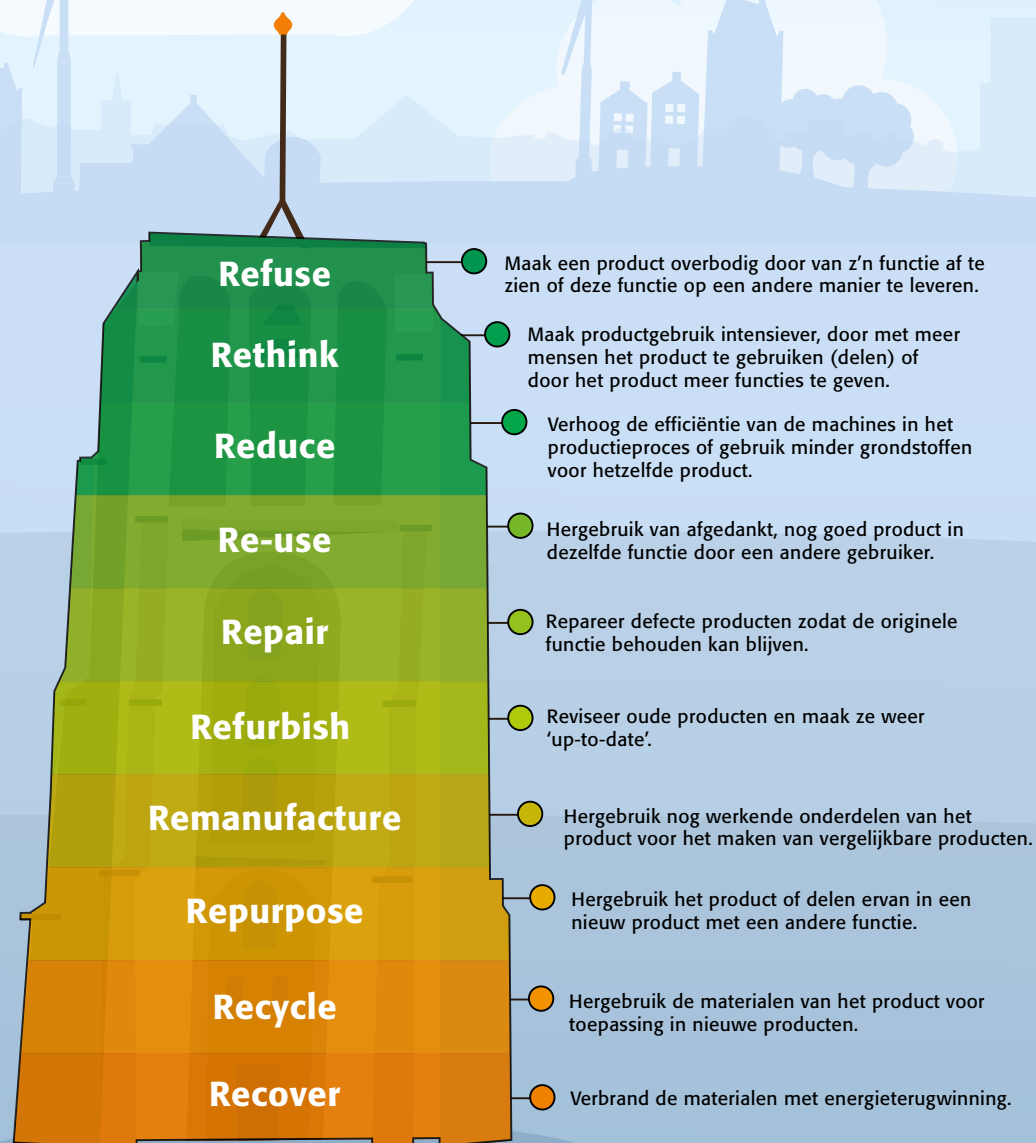
Wil je direct je kennis over het circulair inkopen vergroten? Volg dan deze gratis e-learning en krijg stap-voor-stap meer inzicht in de uitdagingen van circulair inkopen en de oplossingen die voorhanden zijn. Je vindt de e-learning via elearning.ikwilcirculairinkopen.nl.

"In 2050 willen we een volledig circulair Leeuwarden zijn waarin wat we nu "afval" noemen niet meer bestaat, omdat alles wordt hergebruikt. Om dit te bereiken moeten we ons grondstoffenverbruik drastisch terugbrengen en meer hergebruiken. Daarom kopen we, samen met andere Friese overheden, steeds meer circulair in. Hiermee verkleinen we de impact op onze aarde en stimuleren we marktpartijen om met circulaire oplossingen te komen."

Gijs Jacobse,
Wethouder Inkoop

Circulaire verwerkingsladder

Wat is circulair inkopen?

In een circulaire economie komen zo min mogelijk materialen bij de stappen Recycle en Recover terecht (zie circulaire verwerkingsladder). De stappen Refuse, Rethink en Reduce zijn het meest circulair, want daarbij is het grondstofgebruik minimaal. Circulair inkopen is slim nadenken over welke grondstoffen je echt nodig hebt, hoe je de waarde van die grondstof behoudt en hoe je de grondstof na het einde van de levensduur van het product weer kunt gebruiken voor iets anders. Ook zijn Re-use, Repair en Refurbish goede stappen in de circulaire richting. Binnen de gemeente Leeuwarden voldoet circulair inkopen aan 3 punten:

1. Er zijn verbeteringen in het materiaal- en/of energiegebruik

Denk bijvoorbeeld aan producten met een langere levensduur. Of omdat ze (deels) van gerecycled of biobased materiaal zijn gemaakt.

2. Er zijn afspraken gemaakt zodat producten en materialen hun waarde langer behouden

Denk hierbij aan preventief onderhoud zodat iets langer mee gaat. Of dat er al is nagedacht over (duurzaam) hergebruik van het product of materiaal, aan het einde van de levensduur.

3. Er zijn financiële voordelen die circulariteit stimuleren

Dit kan bijvoorbeeld door het inkopen van een dienst, in plaats van een product. Zo betaalt Schiphol voor licht, terwijl Philips eigenaar blijft van de lampen – 'light as a service'.

Foto van de bouw van de brug omstreeks 1951

Oxena Brids

Duurzaam vervangen van de brug

De huidige Oxena Brids is aan het einde van zijn levensduur en wordt op korte termijn vervangen door een nieuwe brug. Tijdens de voorbereiding van dit project onderzoeken we welke onderdelen van de oude brug we nog kunnen gebruiken voor de bouw van de nieuwe brug. Waar het mogelijk is gebruiken we bestaande onderdelen van de huidige brug.

Onderdelen controleren en hergebruiken

Een gespecialiseerd bedrijf beoordeelt de staat van de onderdelen en of deze nog lang meegaan. Bij onderdelen die we kunnen hergebruiken, controleren we of deze nog voldoen aan de hedendaagse constructie- en veiligheidseisen. Ook kijken we welke materialen, zoals leuning, herbruikbaar zijn in het ontwerp van de nieuwe brug.

Projectleider

Durk Dijkstra en Arjen Kammeraat,
Fysiek Domein - Civiele Techniek

Overzichtsfoto van de huidige grondbank

Grondbank

Vaste locatie

Het duurzaam omgaan met grond is belangrijk, omdat grondverzet een grote impact heeft op de gemeentelijke CO₂-footprint. We maken al meer dan 10 jaar met succes gebruik van een eigen grondbank.

De grondbank is een opslagplaats voor grond. Deze grond is 'over' van gebiedsontwikkelingen, zoals nieuwbouwwijken. Door de grondbank blijft overgebleven grond uit projecten in de eigen gemeente en wordt deze weer gebruikt voor nieuwe projecten. Dat maakt de grondbank duurzaam en financieel aantrekkelijk.

De afgelopen 10 jaar is gebruik gemaakt van tijdelijke grondbank locaties. Vaak bij grote gebiedsontwikkelingen. Het elke keer opnieuw verplaatsen van de grondbank is alleen niet handig. Omdat we het functioneel gebruiken van grond goed willen borgen in onze organisatie, zetten we ons in voor een grondbank op een vaste locatie.

Projectleider

Arjen Kammeraat - Fysiek Domein - Civiele Techniek

Evert Stellingwerf, wethouder Duurzaamheid, bij het eerste groene bushokje in Leeuwarden.

Groene bushokjes

Nieuwe aanbestedingsprocedure voor bushokjes

In onze gemeente staan bushokjes (abri's) met reclame in de vitrines. De bushokjes en reclamevitrines zijn geen eigendom van de gemeente, maar wij 'huren' deze service van de leverancier. We hebben via een aanbestedingsprocedure opnieuw een overeenkomst gesloten voor de bushokjes in onze gemeente.

Een groene, circulaire aanpak voor leveranciers

Voor de nieuwe huurperiode richten we ons op circulariteit en het behoud van de waarde van de materialen. Wij willen zoveel mogelijk materialen gaan hergebruiken. In de nieuwe overeenkomst is er ruimte voor leveranciers om eerder gebruikte abri's (hergebruikte, bestaande of opgeknapte abri's) opnieuw in te zetten. Daarnaast maken we afspraken over het hergebruik van de materialen na de huurperiode of aan het einde van de levensduur van de bushokjes.

Ook krijgen alle bushokjes groene (sedum) daken. Dit is gelijk aan 900m² extra groen. Een mooie en zichtbare manier van vergroenen in de publieke ruimte. Ook dagen we leveranciers uit zo weinig mogelijk energie te verbruiken. Denk dan bijvoorbeeld aan het toepassen van ledverlichting of op tijd de verlichting uitschakelen en het inzetten van elektrische voertuigen voor het onderhoud.

Projectleider

Henk de Vries, Shared Service Centrum/Financiën en Administratie/Inkoop

Huidig gebouw in de Groene Ster

Vastgoed Groene Ster

In het recreatiegebied Groene Ster staan een aantal gebouwen, zoals de kiosk en het toiletgebouw, die toe zijn aan een update. Dit gaan we circulair doen.

Natuurlijke, langdurig houdbare materialen

We proberen de bestaande gebouwen zo veel mogelijk te behouden en zo weinig mogelijk nieuwe materialen te gebruiken. Belangrijke punten zijn: de materialen moeten vandalen demotiveren om er schade aan toe te brengen en de materialen moeten bestand zijn tegen het weer. Een voorbeeld is het hergebruiken van RVS-toiletpotten en wasbakken uit de Blokhuispoort gevangenis. De gebouwen gaan langer mee en er is minder onderhoud nodig. Ook willen we dat de gebouwen zelf energie kunnen opwekken, bijvoorbeeld met zonnepanelen. Tot slot krijgen de gebouwen waarschijnlijk een groen dak en kiezen we zo veel mogelijk voor natuurlijke materialen, zoals hout. Zo passen de gebouwen mooi in de natuurlijke omgeving van de Groene Ster.

Projectleider

Anne Beukens Fysiek Domein/Gebieds zaken,
Economie en Bedrijfsvoering/Gebiedsontwikkeling

Raoul Buwalda, Fysiek Domein/Gebieds zaken,
Economie en Bedrijfsvoering/Gebiedsontwikkeling

Stadhuis

Circulair vastgoedbeheer

We hebben als gemeente zo'n 130 vastgoedobjecten in beheer. Er wordt hier regelmatig iets vervangen of onderhoud in gepleegd. Dit wordt door veel verschillende aannemers gedaan. Wanneer er onderhoud gepleegd wordt of er wordt iets vervangen, is dit vaak klein. Toch zorgen deze kleine onderhoudsbeurten of vervangingen bij elkaar voor aardig wat werk. We denken dat dit anders en duurzamer kan.

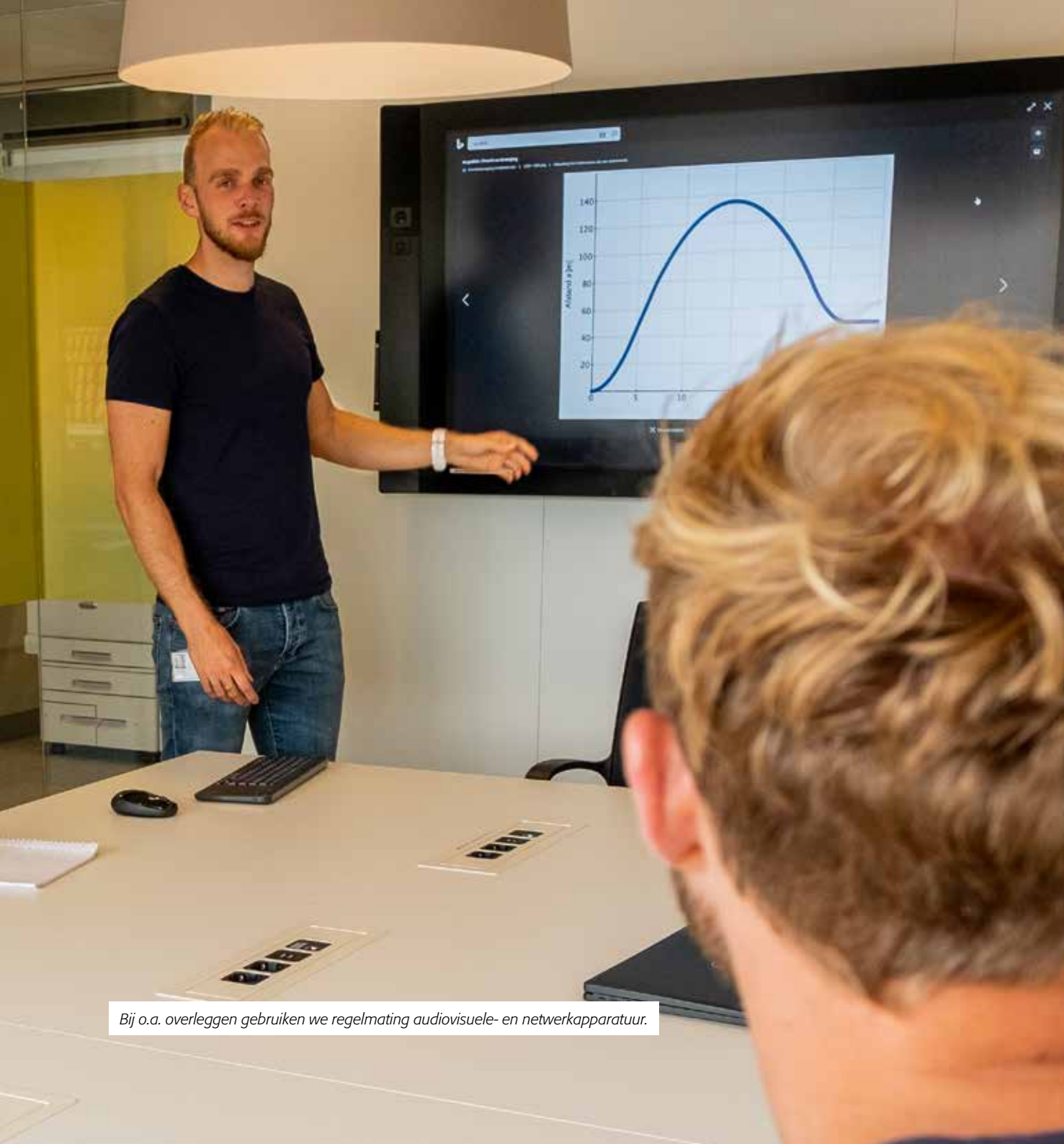
Circulair bouwen opnemen in contract

Eerst zoeken we uit hoeveel materiaal en welke materialen gebruikt worden bij het onderhoud. Daarna onderzoeken we welke circulaire alternatieven er zijn voor de materialen die we nu gebruiken. Dit nemen we mee in de uitvraag van onderhoudsopdrachten en contracten aan aannemers. En we vragen ze hoe ze hergebruik toepassen in de uitvoering.

Projectleider

Anne Beukens Fysiek Domein/Gebiedszaken,
Economie en Bedrijfsvoering/Gebiedsontwikkeling

Fysiek Domein/Gebiedszaken, Economie en
Bedrijfsvoering/Gebiedsontwikkeling

Bij o.a. overleggen gebruiken we regeling audiovisuele- en netwerkapparatuur.

Audiovisuele- en netwerkapparatuur

Bij de productie van elektronische apparatuur worden zeldzame materialen, zoals goud, gebruikt. Door de grote vraag naar elektronische apparaten worden grondstoffen schaarser. En vaak worden de grondstoffen uit kwetsbare natuurgebieden gehaald. Daarnaast komt bij de productie van bijvoorbeeld 1 laptop ruim 300kg CO₂ vrij. Dit staat gelijk aan ongeveer 1200 kilometer autorijden.

Verantwoorde wijze inkopen en hergebruiken

Daarom zijn we in 2021 gestart met het circulair inkopen van onze mobiele apparaten (zie boekje 1 met de eerste 10 circulaire projecten). Dit jaar richten we ons op het circulair inkopen van audiovisuele- en netwerkapparatuur, zoals de beamers, geluidsinstallaties en presentatieschermen.

We willen uiteindelijk alle elektronica op circulaire en verantwoorde wijze inkopen en hergebruik stimuleren waar dat kan. We onderzoeken wat de circulaire mogelijkheden zijn voor onze beeld- en geluidsinstallaties. De apparatuur wordt in ieder geval hergebruikt wanneer wij deze niet meer nodig hebben. Ook vinden we het belangrijk dat alle elektronische apparatuur energiezuinig is.

Projectleider

Ype de Vries, ICT

Met de verbouwing creëren we efficiënte werk- en ontmoetingsplekken.

Verbouw Carré 1

De eerste verdieping van ons gemeentekantoor (Carré 1) wordt verbouwd. Dit wordt zo circulair mogelijk gedaan. We hebben daarbij drie ambities:

1. Vrijgekomen materialen hergebruiken
2. Nieuwe materialen uit duurzame oorsprong
3. Circulaire keuzes laten zien om anderen te inspireren en inzicht te geven

Er zijn genoeg kansen. Zo willen we de buizen en ophangsystemen van de luchtbehandeling hergebruiken. Ook bekijken we of we de bestaande gipsplaten van de binnenwanden opnieuw kunnen gebruiken. Bij de afronding van het ontwerp zal duidelijk zijn wat er circulair mogelijk is en welke materialen een nieuwe bestemming krijgen.

Projectleider

Jan Willem Jansen, Fysiek Domein/Gebieds zaken,
Economie en Bedrijfsvoering/Gebiedsontwikkeling

Bij Welcome to the Village is er al veel aandacht voor duurzaamheid.

Evenementenbeleid

Evenementen hebben een grote impact op het milieu door een groot energie-, materiaal- en waterverbruik, transport, een groot aantal bezoekers en afval. Een deel van de evenementen in Leeuwarden treffen al duurzaamheidsmaatregelen. Zo zijn er organisaties die stroom opwekken via biodiesel aggregaten en/of batterijen en werken ze met recyclebare 'hardcup' bekers die jarenlang meegaan. Om ervoor te zorgen dat alle evenementen in Leeuwarden duurzamer worden georganiseerd, heeft de gemeente een stappenplan gemaakt in het afwegingskader voor evenementen wat er voor zorgt dat evenementen die bijdragen aan de doelen op het gebied van duurzaamheid, voorrang krijgen op de evenementenkalender.

Duurzaamheidsbeleid voor verminderen van milieu impact

Daarnaast is de gemeente nu bezig met het opstellen van een duurzaamheidsbeleid. In dit beleid komen concrete maatregelen. Bijvoorbeeld het aanwijzen van een vrijwilliger vanuit de organisatie die verantwoordelijk is voor duurzaamheid op het evenement, maar ook de Europese richtlijnen voor het duurzaam organiseren van een evenement. Dit gaat bijvoorbeeld over het gebruik van herbruikbare of recyclebare drinkbekers en het verbod op plastics. In het beleid zal o.a. ook aandacht besteed worden aan het zoveel mogelijk lokaal en duurzaam inkopen van voedsel en materiaal.

Projectleider

Thor Ruiter, Fysiek Domein/Duurzame Omgevingskwaliteit/Advies en Ontwikkeling

Nancy van Randen, Publieke Dienstverlening/ Vergunning en Leefomgeving

Harm Brink in de repro ruimte

Refuse de Repro

Hoe mooi zou het zijn als alle medewerkers bewuster om zouden gaan met het maken van prints. De repro krijgt dagelijks 2 á 3 printverzoeken met grote aantallen. In 2022 waren dat in totaal ruim 1.478.724 kleur printen en ruim 279.249 zwart-wit printen. Ook kost de huur van de twee repromachines 13.000 euro per jaar. Deel documenten digitaal met elkaar en bespaar daarmee een hoop grondstoffen en CO₂-uitstoot.

Goede gewoontes stimuleren: digitale handtekening en papierloos vergaderen

Ga zonder papier vergaderen. Aantekeningen kunnen ook digitaal met elkaar gedeeld worden. Ook stimuleren we medewerkers om een eigen digitale handtekening aan te schaffen. Dat scheelt het onnodig uitprinten van een document. Het gebeurt nog te vaak dat men alleen een document uitprint om er een handtekening op te zetten. Is printen toch nodig? Doe dit dan dubbelzijdig en zwart-wit in plaats van kleur. Zo besparen we ook op inkt. Tot slot kun je ook je papiergebruik verminderen door twee of meer pagina's op één bladzijde van het papier te printen.

Projectleider

Walter Miedema, Shared Service Centrum/Facilitair Beheer en Documentaire Informatie

Sfeerimpressie hoe Unia er uit kan komen te zien.

Buurtschap Unia

Circulair bouwen stimuleren met tender

In Leeuwarden komt de nieuwe buurt genaamd Unia. De bouw wordt in verschillende blokken gedaan. Deze blokken worden verdeeld tussen verschillende ontwikkelaars. We kiezen de ontwikkelaar door middel van een tender. De tender is een schema met punten waar een score op wordt behaald. Denk aan onderwerpen als het gebruik van biobased materialen, klimaatadaptieve maatregelen voor een groene omgeving en een goede waterberging en afwatering, circulariteit en biodiversiteit door te bouwen met aandacht voor de natuur. De ontwikkelaar die een blok of locatie binnen het project krijgt, moet deze punten zo veel mogelijk meenemen in de bouw.

We zetten aan het begin geen norm. De ontwikkelaars worden aan het einde wel beoordeeld. De partijen met de hoogste scores maken kans op het ontwikkelen van de verschillende projecten en blokken. Dit wordt door een loting verdeeld.

Meer informatie over de duurzame gebiedsontwikkeling van Unia vind je op www.dezuidlanden.nl.

Projectleider

Haaije Jorritsma, Fysiek Domein/Projectbureau

Duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's) en monitoring

De SDG's (Sustainable Development Goals of Duurzame Ontwikkelingsdoelen) zijn 17 doelen om van de wereld een betere plek te maken in 2030. De SDG's zijn afgesproken door de landen die zijn aangesloten bij de Verenigde Naties (VN), waaronder Nederland. Ook gemeente Leeuwarden doet dus mee aan de SDG's.

Als SDG-gemeente willen we graag weten hoe we het doen. Om een goede vergelijking te kunnen maken spiegelen we ons aan andere Nederlandse gemeenten. Hiervoor gebruiken we de monitor van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG). Via www.waarstaatjegemeente.nl kunnen we zien hoe we ervoor staan. De SDG-monitor is 1 van de manieren waarop we onze voortgang gaan monitoren. Maar zeker niet de enige manier. We hebben ook eigen doelstellingen, die we zelf monitoren. Ook gaan we via bijvoorbeeld grondstofstromen-monitors bekijken of we op koers zitten of dat we moeten bijsturen.

Met de 10 projecten uit dit boekje dragen we bij aan de volgende SDG's:

SDG 8 – Eerlijk werk en economische groei

SDG 9 – Industrie, Innovatie en Infrastructuur

SDG 11 – Duurzame Steden en Gemeenschappen

SDG 12 – Verantwoorde Consumptie en Productie

Colofon

Stuurgroep Circulair

Annie Roest: Projectleider Circulaire economie – Innovatie/bedrijvigheid/externe contacten

Henk de Vries: Circulair Inkopen – Inkoop

Arjen Kammeraat: Grondstofketens en GWW – ROI / Wijkzaken

Thor Ruiter: Grondstoffenbeleid – Bouwen, Wonen en Milieu

Gerike Ritsema: Biobased bouwen

Renske Wietsma en Tom Feddema: Communicatie

01/2023